

С.П. Біліченко

Розвиток підприємництва – фактор стимулювання роботодавців до створення робочих місць

У статті розглянуто проблеми створення робочих місць у всіх сферах економіки, можливості щодо цього державних та недержавних установ. Подано рекомендації для вирішення проблеми створення робочих місць.

Ключові слова: ринок праці, робоча сила, робочі місця, заробітна плата, зайнятість, кредит.

The article deals with the problem of creating new jobs in all sectors of the economy, opportunities for this that state-owned and private institutions may have. Recommendations addressing the problem of creating jobs have been presented.

Keywords: labor market, labour force, jobs, wages, employment, and credit.

Постановка проблеми. Збільшення кількості нових робочих місць у всіх сферах економіки є одним із стратегічних напрямів державного регулювання ринку праці. Але, з огляду на обсяги безробіття, кількість робочих місць, яка щорічно вводиться в дію, не задовольняє наявних потреб. Об'єктивні причини, що склалися тепер на національному ринку праці, та прорахунки законодавчої й виконавчої гілок влади призвели до цілого ряду проблем, серед яких, зокрема, нестача робочих місць, неналежні умови праці, невідповідність якості робочої сили сучасним вимогам виробництва, нераціональна структура зайнятості, низький рівень оплати праці та ін.

Старіння населення (у середньому в Україні вік кожної шостої економічно активної особи перевищує 50 років) є перешкодою для відтворення робочої сили, а брак коштів заважає запровадженню новітніх технологій та перекваліфікації працівників. Тому необхідно вживати термінових заходів для поліпшення ситуації на ринку праці та в економіці загалом.

Дослідження проблем ринку праці та створення нових робочих місць знайшли відображення в наукових працях Д. Богині, М. Долішнього, І. Петрової, О. Хомри, В. Яценка, Е. Лібанової, С. Пирожкова та інших наших співвітчизників, а також зарубіжних учених.

Метою статті є визначення заходів, які треба здійснювати державним органам та бізнесу для створення робочих місць.

Виклад основного матеріалу. З огляду на млявий попит на робочу силу на ринках приватного сектору, роль держави як суб'єкта регулювання ринку праці має полягати не тільки в збереженні робочих місць, а й у створенні нових, поліпшенні умов праці та модернізації виробництва.

Видатки на утримання інфраструктури приватного сектору швидко дають максимальний ефект і відкривають шлях до розширення зайнятості й підвищення або стабілі-

зації загальної ситуації на ринку праці. Прямий ефект полягає в тому, що асигнування в інфраструктуру позитивно впливають на всі сектори економіки, навіть якщо спочатку вони призначалися для якогось окремого проблемного сектору, такого, наприклад, як будівництво.

Непрямий ефект проявляється через певний час, тому що він пов'язаний із закладенням фундаменту для забезпечення майбутнього зростання й досягнення довгострокових цілей розвитку [1].

Підприємства, зокрема малі та середні, життєздатні у звичайних умовах, не тільки зіштовхнулися під час кризи з падінням попиту до мінімуму, а й перебувають у стані "кредитного голоду".

МСП забезпечують основну кількість робочих місць, і тому їм доцільно надавати адресну допомогу в ситуації різкого падіння попиту, який майже не залежить від самих підприємств. Багато МСП повною мірою можуть претендувати на участь у програмах державних закупівель, але їм важче конкурувати з великими компаніями.

В умовах різкого скорочення обсягів кредитування компаній і рядових споживачів розширення доступу МСП до кредитів повинне стати визначальним для підтримки цих підприємств. Це – стратегія, націлена на збереження наявних і створення нових робочих місць, і тому в ряді країн особлива допомога надається сектору малих підприємств, причому ключову роль у збільшенні обсягів кредитування відіграють державні банки. Приміром, у період з вересня 2008 р. по квітень 2009 р. державні банки Бразилії збільшили обсяги кредитування майже на 20% (з боку приватних кредитних установ збільшення становило 2,5%) [2].

Зниження податків сприяє зростанню реальних доходів підприємств, а також зменшенню видатків на ведення бізнесу. Способів зниження податків настільки ж багато, як і самих податків. Вони становлять значну частину загального пакета стимулів: у країнах ОЕСР на податкові заходи припадає 56% сукупного пакета стимулів [3]. Одна з причин полягає у швидкості, з якою їх можна здійснити. Однак швидкість досягнення ефекту й сам ефект – не одне й те саме. Зниження податків позначається на загальній ситуації на ринку праці опосередковано,

зумовлюючи готовність витратити або інвестувати кошти. Це особливо стосується зниження прибуткових податків з фізичних осіб: у важкі періоди люди схильні скоріше накопичувати гроші, аніж витратити їх.

Певне зниження податків, які стягують із підприємств (це стосується і ПДВ), може значно вплинути на розширення зайнятості. У багатьох країнах витрати на ведення бізнесу були скорочені завдяки зменшенню розміру внесків у систему соціального забезпечення або інших податків на фонд оплати праці. Природно, що це спричиняє скорочення надходжень до державного бюджету, однак вважається, що цей ефект компенсується збереженими робочими місцями. Звільнення від сплати податків у цілому має бути тимчасовим заходом – у період циклічного спаду. Зниження в цей час оподаткування підприємств вигідне, тому що веде до зменшення виробничих витрат, не зачіпаючи зарплати працівників [4].

Уряд і підприємства можуть використовувати два механізми збереження робочих місць в ситуації млявого попиту, часто за згодою із профспілками – регулювання заробітної плати й організації робочого часу.

З метою стабілізації витрат для збереження робочих місць заробітна плата може бути заморожена. У деяких країнах, де заробітна плата заморожувалася в 2009 р., її реальний розмір збільшувався особливо швидко в попередні роки. Хоча на макроекономічному рівні стримування зростання заробітної плати може призвести до послаблення сукупного попиту, але альтернативний захід – звільнення працівників – може спричинити ще серйозніші наслідки, особливо в ситуації, коли механізми заміщення доходів слабкі або зовсім відсутні.

Мінімальний розмір заробітної плати – це граничне значення оплати праці, що перешкоджає дефляції зарплати й надмірному падінню сукупного попиту. Тому його можна розглядати як автоматичний стабілізатор, а також як один із факторів скорочення масштабів бідності.

Якщо головним соціальним завданням в умовах фінансової кризи й пов'язаної з нею затримкою у відновленні ринку праці є збереження працівників, тоді актуальним є працевлаштування декількох працівників на одному робочому місці, а також скорочення тривалості робочого часу для рівномірнішого розподілу трудового навантаження серед них. У найбільш розвинутих країнах заходи на рівні окремих компаній підкріплюються державними дотаціями й розширенням доступу до професійно-технічної підготовки [5].

Криза у сфері праці переборюється за допомогою узгоджених дій і заходів держави, політичних сил та інститутів ринку праці.

Інформація про ринок праці набуває особливої цінності для осіб, які втратили роботу за наявним фахом і шукають нову. Це – центральне завдання державної служби зайнятості, яка надає посередницькі послуги на ринку праці, – пошук підходящої роботи, забезпечення пов'язаних із цим потреб у професійно-технічному навчанні й професійній орієнтації конкретних категорій осіб.

В умовах кризи попит на послуги державної служби зайнятості перевищує пропозицію, тому її потенціал необхідно зміцнювати. Слід зважати й на те, що вакансії й надлишок робочої сили завжди співіснують, навіть під час

економічного спаду (кризи). Тому служба зайнятості повинна допомагати в переорієнтації та професійній перепідготовці осіб, які шукають роботу.

На мікрорівні це відкриває перед підприємствами можливість інвестувати кошти в розвиток професійних навичок напередодні відновлення економіки та відмовитися від застарілих технологій, часто при державній підтримці з метою збереження робочих місць. Для економік, в яких відбуваються структурні зміни, інвестиції в розвиток професійних навичок на майбутнє є адекватною реакцією на макrorівні. Багато підприємств уже усвідомили, що незатребуваний попит при збереженні робочих місць створює можливості для розвитку професійних навичок.

Важливим стимулом для розвитку зайнятості можуть бути *дотації для працевлаштування деяких категорій громадян*, особливо звільнених працівників і молоді, яка в нинішніх умовах стикається з певними перешкодами на ринку праці. В умовах кризи, що негативно впливає на попит на робочу силу, подібні дотації можна розглядати як вагомий інструмент соціальної політики. Такі дотації знижують вартість робочої сили й, відповідно, стимулюють попит на неї. Вони покриваються за рахунок бюджетних коштів і за певних умов можуть сприяти збільшенню чисельності осіб, прийнятих на роботу. Однак це несе й небезпеку витіснення осіб, які вже працюють, тому надання таких дотацій повинне бути тимчасовим заходом.

Розвиток малого й середнього бізнесу є пріоритетним напрямом для будь-якої держави з перехідною економікою та відображенням процесу демократичних реформ у країні. У реальній економіці вирішувати це питання значно складніше, ніж може здатися на перший погляд. На підприємництво покладається важливе завдання соціальних і економічних перетворень. Найвагоміша складова процесу – забезпечення додаткових робочих місць. Реалізація політики підтримки цього сектору економіки покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які є найбільш зацікавленими в розширенні малого бізнесу на території свого регіону або населеного пункту. Це сприяє економічному та соціальному розвитку, насиченості місцевого ринку та задоволенню місцевих споживчих потреб.

Позитивним кроком для розвитку підприємництва та створення робочих місць є поширення виплати допомоги з безробіття *для відкриття власної справи*, що сприяє зростанню економічної активності безробітних. Діяльність центрів зайнятості, як і соціальний захист безробітних, фінансується переважно з коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Важливим є контроль та повна прозорість цих витрат і максимально ефективне використання коштів Фонду. Вдосконалення заходів та методів сприяння й підтримки підприємницької ініціативи здійснюється державною службою зайнятості у взаємодії з іншими зацікавленими сторонами, зокрема з органами виконавчої влади, за всіма видами діяльності: надання допомоги безробітним у започаткуванні власної справи; проведення професійної орієнтації та консультування безробітних, визначення можливого потенціалу їхньої діяльності у сфері підприємництва й самостійної зайнятості; надання консультацій з підприємницької діяльності,

правової, фінансової та організаційної підтримки під час відкриття ними власної справи.

Пріоритети щодо створення нових робочих місць спрямовані на розвиток національної та регіональних економік, окремих регіональних структур і, як наслідок, ринку освітніх послуг.

Висновок. На сучасному етапі державі вкрай необхідно розвивати мале та середнє підприємництво, залучаючи представників об'єднань підприємців та органів державної влади до розгляду місцевими органами виконавчої влади питань підприємництва, проведення поступового переходу від державного регулювання підприємницької діяльності до її регулювання на паритетних засадах соціального партнерства. Наступними кроками уряду на шляху розвитку бізнесу має бути запровадження механізму пільгового кредитування створення нових робочих місць; визначення системи дотацій підприємствам для створення нових робочих місць; розширення практики державного замовлення для МСП; розробка системи надання субсидій підприємцям на працевлаштування безробітних; організація курсів, семінарів і практикумів з підприємництва, бухгалтерського та податкового обліку, забезпечення безкоштовними методичними матеріалами; забезпечення консультаційного обслуговування новостворених підприємницьких структур.

Список використаних джерел

1. Доклад МОП, наданий Саміту лідерів Групи двадцяти (Піттсбург, 24 – 25 верес. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/>
2. ОЭСР. Промежуточный экономический обзор (март 2009 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.oecd.org/env/outreach/42984103.pdf>
3. "More firms freeze annual pay rises", Virgin Media, web site, 20.02.09. [Electronic resource]. – Available from : <http://www.ilo.org/>
4. *Economic Stimulus: Evaluating Proposed Changes in Tax Policy*. Washington DC: CBO, January; Elmendorf D. and J. Furman 2008. [Electronic resource]. – Available from : <http://www.levyinstitute.org/>
5. *Tackling the recession: Employmentrelated public initiatives in the EU Member States and Norway*. [Electronic resource]. – Available from : <http://www.eurofound.europa.eu/>

Стаття надійшла 25.02.2013

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЗАЙНЯТОСТІ НА РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ (січень – травень 2013 року)

Ситуація на ринку праці України характеризується постійним попитом на працівників сфери торгівлі, послуг та професіоналів (13%); на робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (17%); кваліфікованих робітників з інструментом (19%).

Основною проблемою сучасного ринку праці залишається нестача якісних робочих місць з гідними умовами та оплатою праці, особливо для молоді.

Станом на 1 червня 2013 року кількість вакансій у базі даних державної служби зайнятості становила 75,0 тисяч.

У середньому на одну вакансію претендувало 7 осіб, у тому числі серед професіоналів та кваліфікованих робітників з інструментом – по 4 особи, серед фахівців – 6 осіб, серед робітників з обслуговування технологічного устаткування та серед осіб без спеціальної підготовки – по 7 осіб; серед працівників торгівлі та сфери послуг – 8 осіб, серед законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів – 10 осіб, серед кваліфікованих робітників сільського господарства – 12 осіб, а також серед технічних службовців – 14 осіб.

Станом на 1 червня 2013 року кількість зареєстрованих безробітних становила 501,0 тис. осіб, з яких більш ніж половину становили жінки, 41% – молодь віком до 35 років, кожен третій належав до осіб, які мають додаткові гарантії щодо сприяння у працевлаштуванні, 38% зареєстрованих безробітних були сільськими мешканцями.

Протягом січня – травня 2013 року статус безробітного загалом мали 904,8 тис. осіб, з них набули статус безробітного безпосередньо у травні 67,4 тис. осіб.

Станом на початок червня поточного року 384,3 тис. осіб отримують допомогу по безробіттю.

Протягом січня – травня 2013 року за сприяння центрів зайнятості отримали роботу 337,1 тис. осіб, з них 214,6 тис. зареєстрованих безробітних, що на 15,1% більше, ніж у січні – травні 2012 року.

Отримали допомогу по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності 5,9 тис. безробітних.

Брали участь у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру – 68,7 тис. осіб, зокрема у громадських роботах – 16,0 тис. осіб; проходили професійне навчання 119,6 тис. осіб.

3 травня 2013 року розпочалася видача ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб віком від 45 років на ринку праці. Станом на 1 червня вже видано 300 ваучерів.

Крім того, послугами центрів зайнятості скористалося 165,5 тис. осіб, які не мали статусу безробітного (громадяни, які бажають змінити місце роботи, пенсіонери, члени особистих селянських господарств, особи, які працевлаштувалися до набуття статусу безробітного, та інші), з них працевлаштовано 122,5 тис. осіб (74% від загальної кількості).

За останніми оприлюдненими даними Державної служби статистики України, рівень безробіття населення віком 15–70 років, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), знизився з 7,9% (2011 р.) до 7,5% економічно активного населення відповідної вікової групи (2012 р.).

12 червня 2013 р.

За матеріалами сайту <http://www.dcz.gov.ua>